

Marina Anca

AMPRENTA FLUTURELUI

sau

*Improbabila idilă
între capitalism și dictatură*

Mărturie istorică

Tradusă din limba franceză de autor

PARTEA I. Ce credințe7

Capitolul I. Iar începe la școală! 9

Noi primi pași.....9

O clasă a XI inedită18

16 lumânări29

Capitolul II. Crăciun parțial 39

Lumină artificială39

Neconceptul apare pe nepusă masă.....48

Șarmul Marsiliei62

Capitolul III. Punctul de ruptură.....81

Un Paște diferit81

Peste oceane și... canalul Mânecii91

Anul cheie102

PARTEA II. Primăvară pariziană 111

Capitolul I. Paștele care a schimbat totul 113

Sfârșitul copilăriei113

Când trecutul desenează prezentul122

Puterea hazardului.....130

Capitolul II. Crăciun de mamă..... 143

Mama și fetele143

Adio, bine te-am găsit.....148

Emigrantul154

Capitolul III. Un drum nou 168

Stilul Yves Saint Laurent168

Socialismul mă fugărește174

Călătorie pe serpentina politică182

Epilog..... 190

CAPITOLUL I

Iar începe la școală!¹

Noi primi pași

Farurile autoturismelor de pe bulevard îmi servesc de verioză. Liniștea camerei mele mă destinde. Îmi simt pleoapele cum se închid, încet. Sunt calmă și încrezătoare în prezentul meu, fericită să încep anul școlar în noua mea școală. Mă tot gândesc la frumoasele haine pe care le voi purta mâine, în ritmul discret al pașilor surorii mele din camera vecină și, într-un sfârșit, adorm. Așa cum voi afla mai târziu, și ei i-a fost greu să adoarmă. Mai mare ca mine cu un an și jumătate, cea pe care o numesc des „Sis”, diminutiv de la „soră” în limba engleză, știe că acest început de an școlar este și mai important pentru noi decât cei doi din urmă. Eu însă refuz să mă gândesc la asta. Dacă vor apărea iar obstacole, contez pe bafta mea și sper că eventualele obstacole o să aibă delicatețea de a aștepta un pic, să-mi fie și mie mai clar cum și ce să fac, în noua mea viață, volumul III.

Îmi făcusem deja o tonă de griji la începutul clasei a IX-a, când eram încă la școală în România, țara mea natală.

Tata tocmai plecase la Paris, lăsând totul în urma lui, inclusiv pe noi, în speranța de a reuși să ne scape din cușca

¹ Astfel începe primul volum ale trilogiei „Când omida devine fluture sau dictatura română văzută de o adolescentă liberă” în continuare vol. I. precum și „Safariul fluturelui între Franța și Nigeria - Călătorii între alb și negru”, în continuare vol. II. Fiecare carte poate fi citită independent de celelalte volume. Doar tonul evoluează, cu vârsta.

dictatorului obținând statutul de „refugiat politic” în Franța. Cu toate că după plecarea lui, *nimic* nu s-a întâmplat așa cum îmi imaginasem, am continuat să-mi inventez diverse scenarii despre viitoarea mea școală franceză la Paris, din moment ce acolo urma să plecăm.

Și în această privință m-am înșelat!

Prima mea întâlnire cu școala franceză a avut loc la Lagos, pe vremea aceea capitala Nigeriei!

*

Orașul în care locuiam acum, Sarcelles, era socialist, dar pentru mine asta nu însemna nimic special, deci nu am putut anticipa ceea ce urma să se întâmple.

Pe de o parte, tata îmi spusese că socialismul occidental era democratic, că nu avea nimic de-a face cu dictatura lui Ceaușescu, în care trăisem în primii paisprezece ani din viață. Pe de altă parte, reușisem să scăpăm teferi și nevătămați și de mica dictatură instaurată peste noapte în Nigeria de lovitura de stat a generalului Muhamadu Buhari, la doar cinci luni după instalarea noastră acolo.

În consecință, mă consideram atât norocoasă cât și vaccinată împotriva tuturor surprizelor!

Dealtfel, acest început de an școlar nu avea cum să fie mai surprinzător. De data asta, Sis și cu mine văzusem și școala înainte de prima zi. Tot secretara nigeriană de la biroul tatei, care ne înscrisese la Școala Franceză din Lagos, se ocupase de dosarele noastre pentru înscrierea la liceul din Sarcelles, dar în plus, directorul acestuia ne convocase la el în birou puțin înainte, și, la sfârșitul interviului, el promisese să ne ajute la nevoie.

Scrisoarea prin care ne chemase la el indica autobuzul și numele stației de lângă liceu, dar nu și motivul convocării, cel puțin nu suficient de clar pentru noi.

În drum spre școală, niciuna nu a recunoscut a-i fi frică. Sis își juca rolul de „sora cea mare” iar mie mi se părea imposibil să-i mărturisesc strălucitoarei eleve, care tocmai reușise treapta I, cât de mari erau, după părerea mea, lacunele mele în limba franceză.

— Cunoaștem orașul, călătoria va fi ușoară, am zis, să-mi alung frica.

— Hum, răspunse Moana.

Zâmbetul ei enigmatic m-a încurajat, cu toate că niciuna nu cunoștea bine nici Sarcelles nici locuitorii și cu atât mai puțin reputația orașului. Proaspăt ajunse dintr-o altă lume (practic două, una albă și una neagră), habar nu aveam că a trăi în aceste clădiri zise HLM „habitation à loyer modéré” adică „locuință cu chirie mică”, creau oamenilor atât de multe nevroze că termenul „sarcelită” fusese inventat și adoptat de unul, apoi de doi, apoi de toți observatorii geopolitici și membri ai corpului medical².

Noi, familia P., eram încântați să locuim în acel oraș. Apartamentul nostru se afla aproape de stația de tren spre Paris, la 10 minute de mers pe jos de centrul comercial din Sarcelles-Lochères „Les Flanades” și la zece minute cu autobuzul de Sarcelles Village, un orașel fermecător, calm și verde cu case, magazine și străzi adorabile. Acolo am fi preferat să avem o casă, dar nu cunoșteam locul înainte de a cumpăra apartamentul, situat într-una din clădirile cu patru etaje ale unui bloc, identic cu cele din jur, care creaseră orașul treizeci de ani înainte. Blocul nostru era în formă L și avea nouă scări

² Orașul, de o lungime de 3km și o lățime de 5km, a fost prima aglomerație construită în jurul Parisului, la aproximativ 15 kilometri, pentru populația cu venituri medii. Termenul a apărut după zece ani, să exprime nevrozele provocate de mediul monoton (blocuri de beton similare, lipsă de animații și practic viață pe parcursul zilei, cu bărbații la serviciu în capitală și femeile în interiorul apartamentelor).

de intrare. Ideea că era o locuință pentru oameni cu salarii medii nu ne-a dat prin minte pentru că habar nu aveam despre acest concept. Cu toate că familia noastră trăise într-un bloc micuț, aproape unic în București, structura celui din Sarcelles ne-a plăcut, poate pentru că, semănând cu clădirile comuniste, ni s-a părut familiar. Cum ne plăcuse apartamentul la toți, fusesem fericiți să ne creăm cuibul în el, fără să ne îngrijim de asemănarea cu blocurile din jur sau de orice altceva.

De când ne instalasem, cu câteva săptămâni în urmă, ne străduiam să-l îmborsăvăm și să-l echipăm. În restul timpului, Sis și cu mine ne plimbam, pe jos sau cu autobuzul.

Ne amuza fantastic să utilizăm abonamentul de transport, denumit „carte Orange³”. A lua autobuzul fără să compostăm un bilet la fiecare călătorie ne dădea un incredibil sentiment de libertate. În timp ce ne plimbam, părinții citeau anunțurile de locuri de muncă și ei au continuat să o facă în ziua interviului cu directorul. Poate pare ciudat acum, dar eram obișnuiți cu acest mod de funcționare comunist, care tindea spre partea practică și disprețuia risipa.

Deci, Sis și cu mine am mers singure la interviu, cu frica în stomac și zâmbetul pe buze. Nu ar fi ghicit nimeni că eram surori. Părul ei negru, ondulat și voluminos era la antipodul pletelor mele blonde și drepte, „ca legea”. Pielea ei era mai tuciurie decât a mea și forma ochilor ei, căprui, era diferită de cea alor mei, care erau de un verde auriu. Moana avea un nas mai lung, buze mai pline și dinți drepți, ca un șirag de perle, în timp ce ai mei se încălecau bine. Aveam totuși un aer de familie, căci ne împărțisem echitabil genele părinților. Eu luasem de la mama ce ea luase de la tata și vice-versa. În București,

³ Așa de numea în zona Parisului cel puțin, căci la Marsilia, așa cum am aflat ulterior, ea se numea „Azur”.

prinse în ocupațiile fiecăreia, ne manifestam afecțiunea reciprocă numai prin denumirea comună „Sis”, la care adăugam diferite intonații pentru a exprima diferite sentimente. Aici, situația era diferită. În primul rând, puteam vorbi liber, fără a ne feri de Securitate. În al doilea rând, dorul de prieteni, de iubiți și de fosta viață cu ei, ne unea, aproape ca o necesitate. Spre exemplu, realizând că urma să învățăm într-un mare complex școlar, ca la București, cu mai multe clădiri și zeci de clase, ne-am luat de mână, instinctiv, să trecem pragul școlii. Panorama nu avea nimic de-a face cu cea a școlii noastre din Lagos, unde aveau loc circa patruzeci de copii în toată școala! Fiind în avans, am ignorat săgeata „Secretariat”, am depășit clădirea administrativă și am înaintat, tot mână în mână, spre epicentrul școlii, pe o alee betonată dar delimitată cu arbuști tăiați cu grijă. Plasându-ne în mijlocul curții centrale, spațioasă, cu privirea spre alea de unde venisem, pe dreapta vedeam o clădire cu două etaje, cu un spațiu liber, ca o curte acoperită, la parter, iar de cealaltă parte a curții, la capătul unei alei mai înguste, o altă clădire, spre stânga, mai înaltă cu un nivel. În depărtare, la dreapta noastră extremă, se vedea o a treia alee, în mijlocul unui spațiu verde, de asemenea bine întreținut. Aceasta ducea spre o altă clădire, pe un singur nivel. Moana a zis că era foarte probabil să fie cantina. Eu, intimidată de proporțiile spațiilor, nu am răspuns. Bănuind ce simțeam, Sis m-a strâns lângă ea:

— Hai să mergem Sis, a sosit timpul.

— Sigur, am răspuns, înaintând cu pași de furnică spre acel „secretariat” unde urma să ne fie decis viitorul.

Nu era nimeni în hol. Tăcerea ne-a intimidat și ea. Pașii noștri au avertizat secretara, care a ieșit să ne întâmpine și să ne conducă la director. Cred că și el ne aștepta, pentru că a ieșit și el din birou să ne întâmpine. Privirea i-a trecut de la una la alta de două ori, după care ne-a întins mâna. După

prezentări, ne-a invitat în încăperea de unde ieșise și să luăm loc în cele două fotolii din fața biroului. Încăperea i se asemăna prin cantitatea de dosare acumulate, deci de cunoștințe. Era evident că se simțea bine.

— Mulțumesc domnule director, spuse Moana, cu tonul ei afectat, pe care îl utiliza să se dea mare.

— Bine, răspunse el, așezându-se la rândul lui.

Nu era nimic „bine”, așa scufundată cum eram în acel fotoliu de piele, atât de adânc încât nasul îmi ajungea la marginea biroului lui, mai ales că mă aflam și în imposibilitatea de a mă mișca, Dumnezeu știa de ce, eu nu!

Directorul era înalt, cu umeri largi, o voce puternică și o privire pătrunzătoare, aproape fioroasă. M-am concentrat pe tâmpilele lui gri și am încercat să înțeleg ce spunea:

— Ați găsit ușor drumul spre liceu?

— Da, vă mulțumim, domnule director pentru explicațiile dvs. din scrisoare, spune Moana.

Directorul a dat din cap și a început să ne explice cum funcționa școala. Tonul vocii lui avea un ecou plăcut în acel birou întunecat, încărcat cu dosarele elevilor de tot felul... cu excepția elevilor ca surorile P. !?

Directorul ne-a subliniat că la școala franceză din Lagos fusesem cu toții străini, de vreme ce nici un nigerian nu studia acolo, dar aici, noi eram primele refugiate politice pe care le înscrisa și intenționa să se ocupe de noi personal. Atitudinea lui binevoitoare lăsa de înțeles că încercase să-și imagineze peste ce fel de teroare psihologică trecusem în dictatură și după lovitura de stat, dar asta nu mă liniștea deloc. Cuvântul „străină” îmi dis plăcea. Îl îndurasem suficient în clasa a zecea, în Nigeria. Oare urma să devin vreodată „franceză”? Adevărul era că încă nu înțelegeam suficient de bine limba franceză. În ciuda faptului că trecusem clasa X-a cu un rezultat onorabil, mă prefăceam că eram „integrată”. Ghiceam frazele,

presupuneam sensul cuvintelor și formulam răspunsuri scurte, ca să mă înșel cât mai puțin. Sis vorbea mult mai bine ; acum îi povestea cu ușurință directorului anul nostru din Nigeria, cursurile prin intermediul organismului de studii de la distanță, Educatel și rolul profesorilor la școală. Am ascultat după aceea, cu mai multă atenție, situația riscantă prin care ea și colegii ei au trecut călătorind spre Lome, în Togo, unde se afla centrul de examen pentru bacalaureatul de limba franceză. Moana nu dăduse atât de multe detalii părinților, probabil să nu o înspăimânte pe mama. Acum, directorul o complimenta pentru curajul ei și nivelul la limba franceză ; am început să mă relaxez, în speranța că performanța ei o să mă scutească de vorbă. Eram cu el de mai bine de o jumătate de oră.

Desigur, m-am înșelat!

— Bine, foarte bine. Pentru dvs, totul este în regulă, v-am înscris în clasa XII-a secția „S” științifică, axată pe matematică și fizică, cum ați formulat în lista de dorințe.

— Mulțumesc domnule director.

Am intrat în panică. Ce voia să spună prin „pentru dvs”? Era ceva prost în dosarul meu? Sau ce oare? De parcă m-ar fi auzit, directorul a continuat imediat:

— În schimb, Marina, în acest liceu nu există secția „A3”. Ce alegeți ? secția „S” ca sora dvs, sau secția „B”?

Eram atât de fericită să pot integra secția de literatură și desen, să învăț să-mi transcriu ideile pe hârtie, element esențial pentru viitorul meu de stilistă că am rămas cu gura căscată. De abia așteptam să învăț să schițez ținutele care îmi invadau imaginația. Mă consideram chiar la jumătatea drumului, căci făcusem desen industrial în clasa a VIII-a și știam să desenez șuruburi în 3D. Și nimeni nu mă pregătise la posibilitatea ca liceul din Franța să nu-mi poată oferi ceea ce îmi doream. Pfu! Directorul aștepta răspunsul cu stiloul

în mână, cu o față senină, ca și cum m-ar fi întrebat ceva ușor, ca la restaurant, ce doream „aripioară sau picior” ? Cum să recunosc cât de gâscă eram, că uitasem ce însemna secția B (științe economice și sociale):

— S, am zis brusc, fără să adaug că nu-mi plăcea deloc matematica.

— Foarte bine, continuă el și mai blând, probabil pentru că observase că albisem la față. Știu exact în ce clasă vă voi adăuga. O să vă simțiți bine acolo. Ca sora dvs, Antonia, în clasa ei.

Nu v-am spus? Cum administrația comunistă nu acceptase numele tahitian Moana, părinții o botezaseră cu cel propus de mătușa tatei, Maria, care trăia la Madrid, dincolo de Cortina de fier, când îi trimisese chiar primul cadou de naștere. Am schițat un zâmbet la idee. Cine ar fi crezut că într-o zi vor trăi așa aproape ? Totul era posibil în viață.

Directorul îmi spunea că puteam conta pe muncă grea și un pic de noroc. Bine ! Noroc aveam, de muncit, aveam să fac tot ce pot, așa că momentan nu trebuia decât să-i zâmbesc lui, apoi, în autobuz, Moanei, care s-a prins, desigur, că nu eram așa de sigură pe mine cum păream.

După cum spuneam, eram mai apropiate una de alta de când mama, ea și cu mine părăsisem definitiv România, cu optsprezece luni în urmă.

A „părăsi” este în sine un act violent, dureros.

Imaginați-vă ce înseamnă să lași în urmă tot ceea ce cunoști să sari în necunoscut, în speranța că acest gest, disperat, o să-ți salveze viața. Cât curaj i-a trebuit tatei să-și părăsească familia, prietenii și viața de inginer șef, pentru ca sora mea și cu mine să nu mai îndurăm terorii dictaturii, precum el și familia lui... Dealtfel, el putut face acest lucru grație unui incident (citiți „l-a pârlat cineva pe șeful lui”) care a desfăcut un pic menghina dictatorului. La vremea aceea, în 1982, aceasta

se apropia de apogeul nebuniei. Cinstit vorbind, tata avusese și ajutorul bunicii paterne, Nela, care călătorea la Paris și la Madrid, la sora ei.

Un an mai târziu, tot tata ne salvase și de dictatura lui Buhari și de gloanțele trase de rebeli în direcția albilor.

După aceste aventuri, a mă plânge că eram repartizată la școală într-un sector diferit de cel pe care îl alesesem părea meschin. De aceea, de cum ne-am urcat în autobuzul spre casă, Sis m-a strâns lângă ea și a zis blând:

— Este un rău spre un bine. Această secție este cea mai bună. Îți va deschide mai multe uși. Poate că te vei răzgândi și vei face altceva în viață. Vom învăța atât de multe anul ăsta. Mult mai multe decât anul trecut.

— Ai dreptate.

Moana a lăsat tăcerea și mișcarea autobuzului să mă calmeze, considerând inutil să adauge cât îi era de frică pentru clasa ei de a XII-a, la sfârșitul căreia trebuia să dea examene la toate materiile, cum dăduse la limba franceză.

Părinții ne așteptau. Tata, un bărbat frumos cu pielea bronzată tare, zvelt și de talie medie, trebăluia la baie, în timp ce mama, o bucatăică de femeie de 1,52m cu o față de înger dar caracter de oțel, pregătea masa de prânz. Ne-au întâmpinat ca și cum veneam de la joacă și au acceptat înscrierea mea în secția S cu plăcere, deși nivelul meu la matematică nu se compara cu cel al Moanei.

Am petrecut restul după-amiezii și următoarele zile trebăluind prin apartament, fără să ne facem griji pentru rechizite, căci fusesem crescuți în lipsă: un caiet, un creion și o gumă trebuiau să ne ajungă. Doar garderoba noastră fusese îmbogățită cu mai multe piese, inclusiv pulovere, pe care le purtam continuu, cu speranța că ne vom obișnui cu frigul din Franța. În ciuda verii, temperatura era cu 20°C mai scăzută decât la fostul nostru „cuib”.

O clasă a XI inedită

Locuiam la scara 5, la etajul patru și ultimul (fără lift), în apartamentul din dreapta. Nu cunoșteam încă vecinii din stânga și nici un alt vecin. De cum intrai în apartament, vedeai pe partea dreaptă baia, apoi toaleta, apoi bucătăria. Pe partea stângă a coridorului, era întâi ușa Moanei, apoi a mea iar la capătul acestui coridor, o ultimă ușă, fix în fața celei de la intrare, dădea în sufragerie. Ciudat era că în spatele ei se afla un dulap sau mai bine zis fundul unui dulap, nu încorporat în perete, ca în casa noastră din Ikeja, ci ieșit ca o separare, să împartă pe o treime suprafața sufrageriei. Părinții își instalaseră patul în acea treime, micuță față de cei 30 m², cu baie privată, pe care o avuseseră în Ikeja. Și noi ne obișnuisem cu noua dimensiune a camerelor noastre. Pentru o familie de patru persoane, că nu număr și pisica noastră nigeriană, Tzutzun, suprafața de 80m² și forma în T al apartamentului erau suficiente pentru a oferi intimitate fiecăruia.

În fine, aproape. Ca în fiecare dimineață, aud pașii mamei pe coridor. Se duce să hrănească pisica.

Cămara-dormitor-baia-bucătăria pisicii, nu depășește 3m², adică o treime din suprafața fostei ei încăperi.

Așadar, pisica noastră, neagră precum cărbunele, a fost cea mai lezată de mutare. Ei însă nu-i pasă. Toarce într-una și pe bună dreptate. În ciuda dimensiunilor, ne simțim foarte bine în „cutia de chibrituri” după cum a numit mama noua casă⁴. Poate pentru că este foarte luminoasă?

În sufragerie, ferestrele ocupă toată lărgimea pereților, est-vest, și în toate încăperile, partea de jos, de la talie începând până la sol geamul este glazurat.

⁴ În București, ea zicea, pe bună dreptate, că trăiam într-un „apartament-vagon” deoarece încăperile se înșirau.

Și proximitatea ne obligă să ne vedem mai des!

La început ne simțeam strâmtorați, intram unii în ceilalți și ne loveam, ceea ce ne făcea să râdem de dimineața până seara, în timp ce munceam cu toții la apartament, să-l vopsim, să-l curățăm și să-l mobilăm cu mobilierul achiziționat de la Armata Salvării, în afară de biroul și dulapul meu. Văzusem aceste mobile din întâmplare la un magazin de vopsea din Sarcelles și mi s-au părut perfecte pentru camera mea: simple, albe, cu o dungă de lemn auriu lipită pe conturul ușilor și sertarelor. Cum urma să fie ziua mea și că Moana alesese camera în care era un dulap încorporat, mama a cedat capriului meu de a avea mobilă asortată.

În realitate, ea simțea mânia acută care mă bântuia.

Eram încă nefericită că părăsisem Bucureștiul. Îmi era dor de prietenii și de iubitul meu, Denis. Cum părinții ne ascuseseră adevărul despre gravitatea problemelor pe care le avea familia P. cu Securitatea, nu măsurasem amploarea lor; acum le era imposibil să-mi ceară, la doar cincisprezece ani, să-mi schimb părerea despre un trecut pe care cu toți încercam să-l uităm. Pentru a-mi vindeca trauma emoțională, mama voia să-mi creeze un mediu confortabil, chit că era un sacrificiu financiar a-mi satisface gusturile de „lux”. Așadar, a dat pe biroul meu o sută de franci, pe când al Moanei costase doar zece! Mama a decis că era cadoul de ziua mea și discuția a fost închisă.

Ea își petrecuse ultimul an așteptându-ne să ne întoarcem de la școală și pe tata de la muncă, așa că era foarte sensibilă la dificultățile psihologice pe care Sis și cu mine trebuia să le depășim pentru a ne adapta la noua noastră viață. Ei însăși îi era greu să-și găsească un rost în acest mediu sedentar în care trăia („sarcelită”!), cu excepția serilor când avea competiții de bridge.

La București, mama făcea electrocardiograme în timpul zilei, seara juca bridge și părinții ei erau omniprezenți. Toată